

1. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף יג עמוד א – ב

לא את הטרקלין כו' אין בהן כדי לזה וכדי לזה מהו רב יהודה אמר אית דינא דגוד או אגוד רב נחמן אמר לית דינא דגוד או אגוד

א"ל רבא לרב נחמן לדידך דאמרת לית דינא דגוד או אגוד בכור ופשוט שהניח להן אביהן עבד ובהמה טמאה כיצד עושין א"ל שאני אומר עובד לזה יום אחד ולזה שני ימים מיתבי מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי ב"ה ב"ש אומרים תקנתם את רבו את עצמו לא תקנתם לישא שפחה אינו יכול לישא בת חורין אינו יכול יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר +ישעיהו מ"ה+ לא תהו בראה לשבת יצרה אלא כופין את רבו ועושין אותו בן חורין וכותבין שטר על חצי דמיו וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא

ת"ש שני אחין אחד עני ואחד עשיר והניח להן אביהן מרחץ ובית הבד עשאן לשכר השכר לאמצע עשאן לעצמו הרי עשיר אומר לעני קח לך עבדים וירחצו במרחץ קח לך זיתים ובא ועשה בבית הבד התם נמי גוד איכא אגוד ליכא

ת"ש כל שאילו יחלק ושמו עליו חולקין אם לאו מעלין אותו בדמים

2. יד רמ"ה שם קסד

יסוד המחלוקת

רב יהודה אמר אית דינא דגוד או אגוד, דמצי חד מינייהו למימר ליה לחבריה גוד את כוליה במנה והב לי דמי חולקאי, ואי את לא ניחא לך למיגד אגוד אגוד אגוד אגוד אגוד אגוד... ור"נ אמר לית דינא דגוד או אגוד אלא משתמשי ביה בהדי הדדי אי נמי מוגרי ליה לאחריני ופלגי ליה לאגריה.

במאי קא מיפלגי, רב יהודה סבר גוד או אגוד עדיף דדמי לחלוקה טפי דמסתלקי מהדדי ומטי ליה לכל חד מינייהו מידי דמתהני ליה מיניה, ולא עוד אלא שיד נתבע על העליונה לברור לו, רצה קרקע נוטל רצה מעות נוטל. ור"נ סבר מיקם בשותפותא ומפלג באגרא או בתשמישתא עדיף דדמי לחלוקה ולא מסתלק חד מינייהו ממטו מנתיה בזווי לגמרי. וקי"ל כרב יהודה כדבעינן למימר קמן.

פירוש המילה "גוד / אגוד"

3. רבינו גרשום מסכת בבא בתרא דף יג עמוד א

ואי ליכא שיעור חלוקה מאי. רב יהודה אמר אית דינא דגוד או אגוד דאם אחד רוצה שישתמשו בו שניהם בשותפות זה שבוע אחד וזה שבוע אחד והאחד אינו רוצה יכול לומר האי דאינו רוצה נישום אותו בדמים ותקנה אתה חלקי או אני חלקך. גוד. משוך תרגו'. ורב נחמן אמר לית דינא דגוד או אגוד כלומר אי האי אינו רוצה אינו יכול לכפותו ולומר לו כן אלא משתמשין בו בשותפות:

4. רש"י שם ד"ה אית דינא דגוד או אגוד

זה שרוצה לחלוק אומר לזה שאינו רוצה לחלוק או קוץ לי דמים וקנה לך חלקי או אני אקוץ דמים ואתן לך בחלקך שאי אפשר בשותפותך.

5. רמב"ם הלכות שכנים פרק א הלכה ב

אחד מן השותפין שאמר לחבירו במקום שאין בו דין חלוקה, או בדבר שאי אפשר שיחלקו כגון שפחה או כלי, מכור לי חלקך בכך וכך או קנה ממני כשער הזה, הדין עמו וכופין את הנתבע למכור לחבירו או לקנות ממנו...

6. כסף משנה הלכות שכנים פרק א הלכה ב

אחד מן השותפין שאמר לחבירו וכו'. נראה שרבינו מפרש גוד אגוד כפי' הערוך דהיינו משוך או אמשוך שהוא אומר לו אני קוץ כך דמים בעד חלקך או תמכרהו לי בעד זה הסך או אמכור לך חלקי בזה הסך ורש"י פירש בענין אחר:

7. טור חושן משפט הלכות חלוקת שותפות סימן קעא

... אלא דנין בו דין גוד או אגוד פירוש שאם אחד יאמר לחבירו מכור לי חלקך בכך וכך או קנה אתה חלקי באותו סכום שומעים לו...

8. בית יוסף חושן משפט סימן קעא

ופירש רש"י גוד או אגוד. זה שרוצה לחלוק אומר לזה שאינו רוצה לחלוק או קוץ לי בדמים וקנה לך חלקי או אני אקוץ בדמים ואתן לך בחלקך שאי אפשרי בשותפותך. ולפי זה גוד הוא מלשון גודו אילנא (דניאל ד יא¹) כלומר קוץ דמים וקנה או אקוץ דמים ואקנה.

ובעל הערוך (ערך גד (ב²)) פירש גוד מלשון משיכה כי תרגום וימשכו (בראשית לו כח) ונגידו.³ דהיינו משוך או אמשוך כלומר אומר לו או קנה או מכור...

ונראה לי שיש חילוק בין רש"י והרמב"ם בפירוש הלשון דלרש"י גוד או אגוד פירושו תקוץ אתה דמים בעד חלקי ואם ארצה אתן לך שיעור אותם דמים ואקח חלקך ואם לא ארצה תן לי דמים שקצצת ותקח חלקי או אקוץ דמים בעד חלקך ואם תרצה תתן לי שיעור אותם דמים ותקח חלקי ואם לא תרצה אתן לך דמים שקצצת [י] ואקח חלקך ולהרמב"ם גוד או אגוד פירושו אני קוץ כך דמים בעד חלקך או תמכרהו לי בעד זה הסך או אמכור לך חלקי בזה הסך שכתב בפרק הנזכר אחד מן השותפין שאמר לחברו במקום שאין בו חלוקה וכו' מכור לי חלקך בכך וכך או קנה ממני חלקי בשער הזה הדין עמו. ונראה דהרמב"ם מפרש כפירוש הערוך משוך או אמשוך:

9. דרישה קעא:ה

... וכתב ב"י ונ"ל שיש חילוק בין רש"י לרמב"ם ורבינו דלרש"י גוד או אגוד פירושו קוץ אתה דמים בעד חלקי ואם ארצה אתן לך שיעור אותן דמים בעד חלקך ואם לא ארצה תתן לי דמים שקצצת ותקח חלקי או אקוץ אני דמים בעד חלקך ואם תרצה תתן לי שיעור אותן דמים בעד חלקי ואם לא תרצה אתן לך דמים שקצצתי ואקח חלקך ולהרמב"ם ורבינו גוד או אגוד לשון משיכה כמו שפירשו הערוך ופי' אני אקוץ דמים כך וכך בעד חלקך והברירה בידך למשוך חלקי בעד הסך ההוא או אמשוך חלקך בעד הסך ההוא עכ"ל.

ביאור דבריו שרש"י מפרש קוץ מלשון קציצה ומדכתב קוץ או אקוץ ע"כ בתרתי קציצות מיירי וזה אינו מן הסברא שהנתבע יעשה קצבה וג"כ יהיה בידו הברירה דא"כ יקצהו בחצי שוויו ויקחנה בזול... ומש"ה פירשו הב"י דר"ל קוץ אתה ותן לי הברירה דאל"כ יקצהו בחצי שוויה או איפכא אבל רבינו מפרש גוד או אגוד כפשוטו משוך או אמשוך. ומה שיכול לקצוץ ולעלות בדמים אינו מרומז בלשון גוד כלל אלא מברייאת דקתני מעלין בדמים הוא דילפי לה.

ולפי' דב"י נפקותא לדינא בין רש"י לרמב"ם ורבינו כגון אם אין ביכולת הנתבע לגוד אותו והוא יודע שהתובע צריך לו ולא יניחנו והתובע אינו יודע אם דעת הנתבע ויכלתו לגוד אותו או לא לדעת רש"י שהתובע צריך ליתן הברירה להנתבע (בקוץ או אקוץ) [באקוץ או איפכא בקוץ] כנ"ל ודאי יקוץ הנתבע ויעלה הקרקע בכפלים נמצא התובע נפסד משא"כ לרבי' והרמב"ם שהתובע קוצץ לעולם אלא שנותן הברירה להנתבע משוך אותו או אמשוך לא יפסיד התובע זה כנ"ל שהוא כוונת ב"י ופירושו.

אבל נ"ל מוכרח דא"א שיהיה כוונת רש"י כאשר פירשהו הב"י חזא דא"כ העיקר חסר מלשון רש"י דאינו נזכר בדבריו קוץ אתה והברירה תהיה בידי ואדרבה כתב קוץ וקנה לך...

לכ"נ פשוט דגם לרש"י התובע עושה קצבה וא"ל קנה לך בסך זה או אני אקנה באותו סך וכדפירשהו הרמב"ן ואין ביניהן אלא פ' הלשון וממנו נמשך דין א' והוא דלהערוך והרמב"ם ורבינו דפי' שגוד או אגוד מלשון משיכה וכאילו אמר משוך

¹ קרא בסיל [צועק בכח] וכן אמר גדו אילנא [קוצו האילן] וקצצו ענפיהו אפרו עפיה [השירו והפילו ענפיו] וברדו אנבה [הפיצו פרו] קנד תיקתא מן תחתי [יגודו החיות מתחתיו] וצפרגא מן ענפיהו.

² רב יהודה אית ליה דינא דגוד או אגוד רב נחמן לית ליה דינא דגוד או אגוד משך או המשך שאומר לו קנה או מכור

³ בראשית לו: כח ונעברו אנשים מדגנים סתרים וימשכו ונעלו את יוסף מן הבור וימכרו את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף ונביאו את יוסף מצרים. ונעברו גוברי מדגני ונגדו ונאסיקו את יוסף מן גובא ונבינו את יוסף לערבאוי בעשרין כסף ונאיתאו את יוסף למצרים.

או אמשוך וא"כ לא נזכר במה ימשוך וצ"ל דמש"ה לא פירשו משום דר"ל משכחו ותשלם לי כאשר הוא שוה על ידי שומת בי תלתא משא"כ לרש"י דפי' גוד קוץ בדמים אלו שקצב התובע אומר להנתבע קוץ וכרות וקנה לך הכל לידך באותן דמים או אני אקוץ ואכרות הכל לידי בסך זה באופן שנהיה אנחנו נכרתין זה מזה ומדהוזכר דמים בלשון זה משמע דאינו תולה בשומא אלא במה שפורט הוא ואע"פ שמשלשון גוד שהוא לשון כריתה לא נזכר דמים מ"מ במשמעות הל' הוא וכלשון בני אדם שאומרים נצא מדבר זה ואל נתלה בו עוד ועשה אתה הברירה והבדל במה שתוכל או אני אעשה כן...

10. תשובת הרשב"א המיוחס לרמב"ן תשובה מג

... וענין גוד או אגוד כמדומה שזה פשוט כפירוש רש"י ז"ל קוץ לי דמים וקנה לך חלקי או קוץ לי דמים ואקנה חלקך, וכיון שהרב ז"ל תולה הדבר בקיצת דמים אלמא ס"ל שהכל תלוי בקיצת דמים ושזה יכול להעלות בדמים ולומר קנה לך בסך זה חלקי ואע"פ שאינו שוה לו או אני אקנה...

קביעת המחיר

11. תוספות מסכת בבא בתרא דף יג עמוד א ד"ה אית דינא דגוד או אגוד

נראה לר"י דאפילו בדמים יקרים הרבה יותר משוייו יכול לומר לו או גוד או אגוד ואין נראה לריצב"א דא"כ יוכל לסלק אחד את חבירו ע"י עילוי דמים בחצר שאין בה דין חלוקה.

12. הידושי הרשב"א מסכת בבא בתרא דף יג עמוד א

אין בהם כדי לזה וכדי לזה מאי רב יהודה אמר אית דינא דגוד או אגוד ורב נחמן אמר לית דינא דגוא"א, אמרו משמו של ר"י ז"ל דמעלין אפי' על שוה מאה מאתים כל שהוא אומר לו גוד במאתים או איגוד אנא, ולא בשומת ב"ד אלא כמה שירצה לעלות, וכן נראה מדברי רש"י ז"ל שפי' קוץ דמים וקנה לך חלקי או אקוץ דמים ואקנה לי חלקך והיינו דתניא כל שאלו יחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו מעלין אותן בדמים, ויש מי שכתב דדוקא בשומת ב"ד... ובאמת מציינו לשון עלוי בשומת ב"ד כאותה ששינינו (ערכין כ"ג ב') במקדיש נכסיו מעלין לו את תפלו...

13. בית יוסף חושן משפט סימן קעא

... וכתבו התוספות (ד"ה אית) אית דינא דגוד או אגוד נראה לר"י דאפילו בדמים יקרים הרבה יותר משווייו יכול לומר או גוד או אגוד ואין נראה לריצב"א דאם כן יוכל לסלק אחד לחבירו על ידי עילוי דמים בחצר שאין בה דין חלוקה: ובתשובות (המיוחסות) להרמב"ן סימן מ"ג כתוב על פירוש רש"י כיון שהרב תולה הדבר בקיצת הדמים אלמא סבירא ליה שזה יכול להעלות בדמים ולומר קנה לך בסך זה חלקי ואף על פי שאינו שוה או אני אקנה והכי משמע מלישנא דברייתא דקתני ואי לא מעלין אותו בדמים.

14. תשובת הרשב"א המיוחס לרמב"ן (המשך)

מיהו כתב הרמ"ה ז"ל דדוקא אם בא לעלות על דמיו שומעין לו אבל לפחות מדמיו אין שומעין לו שאם אתה אומר כן עשיר ועני שהניח להם אביהם מידי דלאו בר חלוקה הרי עשיר אומר לעני תנה לי פחות מדמיה או אני אתנם והיא יודע שלרש אין כל ואין לאל ידו ליקח אותה אפילו שוה מאתים במנה וימצא העשיר לוקח על כרחו דעני בפחות מדמיו ואם אתה אומר כן לקתה מדת הדין...

אבל יש חולקים בדבר ואומרים דבין בפחות בין ביתר לא מצי א"ל גוד או אגוד, דאפילו ביתר א"ל לא בעינא למיקני ביתר מכדי דמיו, אלא שמין הדבר בב"ד ומי שרוצה ליתן שויו נוטלו אבל להעלותו בדמים לא, ומפרשים גוד או אגוד לשון משיכה כדמתרגמינן משכו נגודו ומה ששינינו מעלים אותו בדמים לאו דוקא מעלים דמצינו לשון עלוי בשומת ב"ד כדתנן (ערכין דף כג:) המקדיש נכסיו מעלין לו תפילין והכא לא שייך למימר עלוי אלא שמין תפילין קאמר.

15. שיעורי ר' דוד מסכת בבא בתרא דף יג עמוד א (שלב) אי גוא"א הוי דין חלוקה, או תק"ח
והנה בעצם המחלוקת אי יכול לומר גוד או אגוד ביותר משוויו, או דוקא בשוויו, לכאורה היה נראה דבזה גופא פליגי [אי הוי דין חלוקה, או תקנ"ח].
דהשיטות דסברי דדוקא בשוויו יכול לומר גא"א, ס"ל דהוי רק תקנ"ח ולכן סברי דדוקא בשוויו תקנו חכמים, כיון דיש לו ברירה נמי לקנות, אבל היכא דמעלה בדמים יקרים יותר משוויו, שאין לו ברירה לקנות, רק למכור, לא תקנו חכמים. אבל השיטות דסברי דיכול לומר גא"א אפי' ביותר משוויו, ס"ל דהוי דין חלוקה, ולכן שפיר יכול להעלותו דעכ"פ בזה נמי הוי החלוקה מה דזה נוטל החפץ וזה הדמים.

אך אפשר נמי לומר להיפך, דאי הוי מדין חלוקה דזה נוטל החפץ וזה הדמים, צריך דוקא לעשות בשוויו ולא להעלות בדמים, דאם הוא מעלה בדמים תו לא הוי חלוקה אלא מכר. אבל אי הוי תקנ"ח, אפשר שפיר דכך היתה תקנתם, דמי שיתן יותר, יקח החפץ, והשני יקח הדמים.

16. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף יג עמוד ב

אמר אמירא הלכתא אית דינא דגוד או אגוד

להלכה

17. שולחן ערוך חושן משפט הלכות חלוקת שותפות סימן קעא סעיף ו

אחד מהשותפין שאמר לחבירו במקום שאין בו דין חלוקה או בדבר שאי אפשר שיחלוקו, כגון שפחה או כלי: מכור לי חלקך בכך וכך או קנה ממני חלקי כשער הזה, הדין עמו וכופין את הנתבע למכור לחבירו או לקנות ממנו. אפי' אמר ליתן בו הרבה יותר מדמי, צריך השני לקנות או למכור (טור בשם הרא"ש ומרדכי ספ"ק דב"ב והמגיד פ"א דשכנים וריב"ש סימן תפ"ג וב"י בשם הרמב"ם ותשובת רמב"ן סימן מ"ג ורש"י ותוס')

בדיעבד או אפילו לכתחילה?

18. חתם סופר מסכת בבא בתרא דף יג עמוד א

אית דינא דגוד או איגוד פירש"י זה שרוצה לחלוק וכו' מאריכו' לשון זה משמע דס"ל כמו שראיתי בעיטור מאמר חלוקה קרקע דלא אמרינן גוד או איגוד אלא היכי שזה רוצה לחלוק או גוד ואיגוד אבל אם אינו רוצה לחלוק רק אומר גוד או איגוד ואידך אומר לא איגוד ולא אתה תגוד אלא נחלוק אם לא תרצה לדור עמי בשותפו' אז בטילה טענו' גוד או איגוד.

19. שיעורי ר' דוד מסכת בבא בתרא דף יג עמוד א (שלב) אי איכא דין גוא"א כשאין תביעה לחלוק

רש"י ד"ה אית דינא דגוד או אגוד, זה שרוצה לחלוק אומר לזה שאינו רוצה לחלוק או קוץ לי דמים וקנה לך חלקי או אני אקוץ דמים ותן לך בחלקך שאי אפשר בשותפותך, ע"כ. ובחתם - סופר כתב, דמאריכות לשון רש"י משמע דסובר כדעת בעל העיטור דדין גוד או אגוד הוי דוקא היכא שרוצה לעשות חלוקה ממש, [דהיינו לחלוק הדבר לשני חלקים] ורק שהשני אינו מסכים, בזה יכול לומר לו גוד או אגוד, אבל אם אינו רוצה לחלוק כלל, אלא רוצה רק גוד או אגוד, אין יכול לתבוע גוד או אגוד, [וזהו שהאריך רש"י בלשונו זה "שרוצה לחלוק" אומר וכו'] ע"ש.

ולכאורה מדבריהם מוכח נמי כמש"ל (ס"ק שי"א) דגוד או אגוד הוי רק תקנ"ח ולא דין חלוקה, דאי נימא דהוי זה דין חלוקה, מ"ט בעינן דוקא שירצה לחלוק ל"שנים", הרי באופן שאין בו כדי חלוקה הוי זה גופא דין חלוקתם, שחולקים חלוקה דגוד או אגוד ושפיר יש כאן תביעה לחלוק ומה סברא איכא שיצטרך דוקא לתבוע לחלוק לשנים. אלא מוכח דהוי זה רק תקנ"ח, ולכן סברי דתקנתם הוי רק היכא שהוא רוצה לחלוק, דבזה תקנו דכיון שחבירו אינו רוצה יכול לומר גא"א, אבל אם אינו תובע חלוקה לא תיקנו שיוכל לכוף חבירו לגוד או אגוד.

... ונראה דדוקא היכא דשייך בפועל לחלוק ורק שאין בו כדי חלוקה, בזה סברי רש"י והעיטור דאם אינו תובע לחלוק אין יכול לומר גוא"א, אבל היכא דלא שייך כלל במציאות לחלוק, שפיר יכול לומר גוא"א אף בלא תביעת חלוקה.

והסברא בזה, דסברי דכל הזכות דגוא"א הוי דוקא משום דטוען דאי אפשר לו להיות עמו בשותפות, וא"כ בדבר דשייך בו חלוקה, ואינו תובע חלוקה אלא רוצה רק גוא"א, הרי אין טענתו שאין רוצה את השותפות עמו, אלא דרוצה גוא"א, ובזה לא אמרינן גוא"א, דדוקא אם תובע חלוקה ורק שחבירו אינו רוצה, דבזה טענתו הוא שאינו רוצה את השותפות, ורק שחבירו אינו מסכים לקבל חלק שאין בו כדי חלוקה, בזה יכול שפיר לומר גא"א.

וא"כ הרי כ"ז דוקא בדבר דשייך בו בפועל חלוקה, דבזה י"ל דאם אינו רוצה לחלוק, מוכח דאין טענתו שאין רוצה את השותפות, אלא שרוצה גוא"א, אבל בחציו עבד וב"ח דלא שייך בו כלל מעשה חלוקה שפיר חשיב שטענתו היא שאינו רוצה את השותפות אע"פ שאין תובע חלוקה רק דא"א, כיון דבאמת אין עצה אחרת, רק גא"א.

20. רב אשר וייס – כופין על מדת סדום

<https://minchasasher.com/shiur/parsha-shiurim/kofin-al-middas-sdom>

... ולענ"ד נראה ביסוד הדברים [של גוד או אגוד], דלא קנין, ואף לא המקדוש סאן, כי אם עשיית צדק ומוסר, דלא אורחות יושר הוא שבע"כ יאלצו להשתתף זה עם זה בבעלות הנכס משום שאין בו שיעור חלוקה, ומשו"כ אמרו דרשאי כל אחד מהם לתבוע לחלוק או למכור חלקו לחבירו, וכל הלכה זו אינה אלא משום הנהגת המוסר. וכן נמצינו למדים מדברי הרשב"א בתשובותיו (סימן תתקנ"ו⁴) שכתב דיסוד דין גוד או אגוד הוא משום "ועשית הישר והטוב..."

"ארבע מדות באדם האומר שלי ושליך שלך זו מדה בינונית ויש אומרים זו מדת סדום, שלי שלך ושליך שלי עם הארץ, שלי שלך ושליך שלך חסיד, שלי שלי ושליך שלי רשע" (אבות פרק ה' משנה י').

יש מי שסובל ממדת הקמצנות והעצלנות, קשה לו ליתן משלו ותאב בצע הוא אף שהוא מבין את החשיבות של הצדקה וחומל הוא על דל ואביון. ואף בגמילות חסדים בגופו לא יעסוק כי עצלן הוא ועסוק בשלו, אף שהוא מצטער בצער זולתו. אך לא כאלה היו אנשי סדום, בדעתם הנפסדת וברשעת לבבם, התנגדו למדת החמלה ובזו למצות הצדקה. כל מי שעשה חסד מבני עירם נענש קשות, המרחם על הבריות היה בזוי ומבוזה בעיניהם...

ומדת הרחמים והחמלה היא הדרך היחידה לדבוק דביקות גמורה בהקדוש ברוך הוא... הלא מפורש במקורות רבים בחז"ל דהקדוש ברוך הוא מקיים את כל מצוות התורה, והוא מלמד תורה לעמו ישראל, אך הדרך להתדמות אליו אינה אלא במדת הרחמים והחמלה "מה הוא חנון ורחום – אף אתה היה חנון ורחום." כן מצינו עוד בסוטה (י"ד ע"א) "מאי דכתיב 'אחרי ה' אלקיכם תלכו', וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה, והלא כבר נאמר כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא, אלא להלך אחר מדותיו של הקדוש ברוך הוא, מה הוא מלביש ערומים... אף אתה הלבש ערומים, הקדוש ברוך הוא ביקר חולים... אף אתה בקר חולים."

⁴ ונראה ונראה לי טעמא דמילתא משום דדינא דגוד או אגוד... משום עשיית הטוב והישר